

ŚLUGA BOŻY KS. STANISŁAW SZULMIŃSKI SAC: DUSZPASTERZ, WYCHOWAWCA, WYKŁADOWCA, EKUMENISTA

Słowa kluczowe: Stanisław Szulmiński, pallotyni, ekumenizm, imperializm rosyjski

Keywords: Stanisław Szulmiński, Pallotines, ecumenism, Russian imperialism

Schlüsselwörter: Stanisław Szulmiński, Pallottiner, Ökumene, russischer Imperialismus

Postać ks. Stanisława Szulmińskiego (1894–1941) i jego charyzmat, choć mało znane szerszym kręgom, są aktualne także w naszych czasach, zwłaszcza w dobie imperialnych zapędów naszego wschodniego sąsiada. Ks. Szulmiński był duszpasterzem, wychowawcą, wykładowcą, ale także ekumenistą, orędownikiem pokoju i pojednania. Swoje życie w łagrze Uchta (Rosja) złożył za ukochaną Ukrainę i o nawrócenie Rosji. Życie to, choć niezbyt długie (zaledwie 47-letnie) naznaczone było przesłaniem z orędzia fatimskiego, dotyczącym rosyjskiego imperializmu. Artykuł niniejszy jest próbą przybliżenia mało jeszcze znanej polskiemu czytelnikowi postaci ks. Stanisława Szulmińskiego¹.

1. RODZINA

Stanisław Szulmiński ziemski etap swojego życia rozpoczął 10 lipca 1894 roku w Odessie w domu nauczyciela Aleksandra Szulmińskiego i Heleny Wyhowskiej². Był pierwotnym synem tych potomków polskiej arystokracji. Miał dwóch młodszych

---

* Ks. dr Przemysław Krakowczyk – pallotyn, liturgista (doktorat w 2018 r., UKSW Warszawa), dyrektor Pallotyńskiego Ośrodka Postulacji, postulator w procesie beatyfikacyjnym Sługi Bożego ks. Stanisława Szulmińskiego, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7782-6770>, e-mail: postulator@szulminski.pl.

¹ Szerzej o ks. Szulmińskim: W. Juszczyk, *Ekumeniczny rys duchowości chrześcijańskiej w życiu, działaniu i pismach ks. Stanisława Szulmińskiego* (rozprawa doktorska, KUL), Lublin 2004; J. Stabińska, *Za Chrystusem Apostołem. Ks. Stanisław Szulmiński SAC 1894–1941*, Ząbki 2004, a także w powstałej niedawno monografii zbiorowej *Szulmiński. Miłość potężniejsza niż śmierć*, red. M. Mejnert, P. Krakowczyk, Poznań 2021.

² Por. P. Krakowczyk, *Bohater w sutannie. Książka Stanisław Szulmiński, „Opinia Nurtu Narodowościowego”* 39(137)2022, s. 323.

braci, Mieczysława i Jerzego, który urodził się z drugiego związku małżeńskiego ojca Aleksandra z ukraińską pisarką, nauczycielką i działaczką społeczną Olimpiadą Paszczenko³.

Młodość swoją spędził w Kamieńcu Podolskim, gdzie od roku 1905 mieszkała jego rodzina. Jego ojciec Aleksander, poza obowiązkami nauczyciela i kuratora szkół polskich na Podolu, był również zaangażowany w działalność społeczną jako członek Rzymskokatolickiego Towarzystwa Dobroczynnego oraz członek Rady Miasta⁴.

Stanisław odebrał w domu zarówno solidne wychowanie religijne, jak i patriotyczne. W trakcie pierwszej wojny światowej brał czynny udział w obronie miasta, co w oczach najmłodszego brata było postrzegane jako bohaterstwo⁵. Wówczas również Stanisław przeżył swoje duchowe nawrócenie. Poddał się pod kierownictwo duchowe księdza Władysława Dworzeckiego, świątobliwego kapłana i proboszcza z Kamieńca Podolskiego⁶. „Ludzie już wówczas mówili o świętości tego chłopca” – zaświadczył Władysław Kalinowski, były organista katedry kamienieckiej. Codziennie uczestniczył w Eucharystii, całymi godzinami modlił się w kościele katedralnym, często również leżąc krzyżem na jego posadzce⁷. Nikogo więc nie dziwiło, kiedy w roku 1917 opuścił rodzinny dom i wstąpił do seminarium duchownego.

2. POWOŁANIE KAPŁAŃSKIE

Dwa lata studiów seminaryjnych odbył w Żytomierzu, ale w roku 1919 na wieść o zbliżającej się Armii Czerwonej seminarium zostało ewakuowane w głąb Polski⁸. Klerycy kamienieccy podjęli dalszą edukację w Tarnowie⁹. W tym miejscu Stanisław dał się poznać jako stateczny i ugruntowany młodzieniec. Był wzorem dla innych, np. Bernardyn Dziedziak po latach wspominał swojego seminaryjnego kolegę jako

³ Zob. tamże, s. 324–325; por. J. Stabińska, *Za Chrystusem Apostolem*, s. 6–7.

⁴ Zob. P. Krakowczyk, *Bohater w sutannie*, s. 324; szerzej o działalności Aleksandra Szulmińskiego pisze O. Zawalnyuk, *Znaczenie rodziny Szulmińskich na Podolu*, w: *Szulmiński. Miłość potężniejsza niż śmierć*, red. M. Mejzner, P. Krakowczyk, Poznań 2021, s. 67–100.

⁵ Zob. J. Szulmiński, *Wspomnienie o bracie moim Stanisławie Szulmińskim*, APOP SzS-S125.

⁶ Fakt duchowej przemiany, swoistego nawrócenia, wspomina S. Szulmiński w swoich *Zapiskach duchowych* (zob. *Zapiski duchowe*, zeszyt II, APOP, SzS-P01, nr 395). Sługa Boży w liście do ks. Generała, datowanym w Warszawie 31 sierpnia 1937 r., wspomina swojego kierownika duchowego z lat młodzieńczych w następujących słowach: „Ostatnie dwa lata przed wstąpieniem do świeckiego Seminarium Duchownego [w Żytomierzu] pozostawałem pod kierownictwem bardzo świątobliwego i światłego kapłana [Władysława Dworzeckiego], któremu zawdzięczam pierwszą formację duchową”.

⁷ J. Stabińska, *Za Chrystusem Apostolem*, s. 13.

⁸ Zob. F. Sznarbachowski, *Początek i dzieje rzymsko-katolickiej Diecezji Łucko-Żytomierskiej obecnej Łuckiej*, w *zarysie*, Warszawa 1926, s. 210–213.

⁹ *Schematyzm diecezji tarnowskiej z roku 1920* na s. 17 wlicza alumnów diecezji kamienieckiej studiujących w tarnowskim Seminarium Duchownym: „Jan Kamocki ur. 1898; Stanisław Szulmiński ur. 1894; Konstanty Turzański ur. 1899 i Michał Żukowski ur. 1899” (zob. *Schematismus Universi Venerabilis Cleri Saecularis et Regularis Dioeceseos, AD 1920*, w: *Zbiory biblioteki cyfrowej KUL* [on-line], <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16801/edition/15537/content> (dostęp: 30.05.2021).

świętego i wzór do naśladowania. Umartwiał się, wiele czasu spędzał w kaplicy, zwłaszcza odprawiając drogę krzyżową¹⁰.

Święcenia prezbiteratu przyjął z rąk bp. Piotra Mańkowskiego w Buczaczu w 1923 roku. Poprosił wówczas o możliwość opuszczenia Polski i udania się (w ubraniu świeckim) na tereny diecezji kamienieckiej, znajdującej się po traktacie ryskim (1921) w granicach bolszewickiej Rosji, aby zorientować się w potrzebach tamtejszego Kościoła i podjąć tam posługę duszpasterską. Biskup nie wyraził zgody na realizację planów Szulmińskiego i wysłał go na dalsze studia specjalistyczne z zakresu teologii orientalnej na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim¹¹.

Czas spędzony w Lublinie ks. Szulmiński poświęcał przede wszystkim na pracę duszpasterską oraz działalność ekumeniczną, w mniejszym zaś stopniu na studiowanie. Pobyt w Lublinie zaowocował wieloma nowymi znajomościami, które przetrwały lata. Sługa Boży o. Jacek Woroniecki był spowiednikiem Szulmińskiego. Sługa Boży ks. Władysław Kornilowicz pełnił funkcje wykładowcy i kierownika domu studenta, w którym w czasie studiów mieszkał ks. Szulmiński. Prof. Kremer, propagator ruchu ekumenicznego na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, współpracował przy zakładaniu Apostolatu Pojednania¹².

Po zakończeniu studiów ks. Szulmiński został mianowany przez swojego nowego biskupa diecezjalnego Sługę Bożego bp. Alfonsa Szelażka wykładowcą i moderatorem w seminarium łuckim oraz dyrektorem seminaryjnej biblioteki. Funkcję tę pełnił przez rok, ponieważ od dawna myślał o wstąpieniu do jakiegoś zgromadzenia zakonnego. Już w roku 1926 poznał ks. Wojciecha Turowskiego¹³, przełożonego Polskiej Regii Pallotyńów, dlatego postanowił wstąpić do Pobożnego Stowarzyszenia Misyjnego, jak wówczas nazywała się Kongregacja Pallotyńów.

Do zgromadzenia wstąpił 6 sierpnia 1928 roku w Warszawie¹⁴. Po rocznym nowicjacie w Ołtarzewie został przeniesiony do Wadowic, gdzie w Collegium Marianum na Kopcu pracował jako nauczyciel religii i ojciec duchowny młodzieży gimnazjalnej. Od września 1930 roku zamieszkał w Warszawie przy ul. Skaryszewskiej 12, pełniąc funkcję ojca duchownego braci pallotyńów¹⁵. Głosił dla nich rekolekcje, prowadził dni skupienia oraz cotygodniowe spotkania, w ramach których nauczał katechizmu.

Następnie podjął ponownie posługę wychowawcy młodzieży męskiej w niższym seminarium duchownym, tym razem w nowo otwartym seminarium w Chełmnie nad Wisłą. W 1932 roku udał się do Wyższego Seminarium Duchownego w Sucharach

¹⁰ Por. B. Dziedzic, *Wspomnienie z lat Seminarium Duchownego w Tarnowie dotyczące ś.p. ks. Stanisława Szulmińskiego*, Ujanowice 25.01.1966 (mps), APOP SzS-S22.

¹¹ Zob. P. Mańkowski, *Pamiętniki*, Warszawa 2002, s. 321.

¹² F. Gomulczak, *Ksiądz Stanisław Szulmiński na tle historycznym pierwszej połowy XX wieku*, w: *Szulmiński. Miłość potężniejsza niż śmierć*, red. M. Mejzner, P. Krakowczyk, Poznań 2021, s. 44.

¹³ Por. J. Stabińska, *Za Chrystusem Apostolem*, s. 29–31.

¹⁴ Zob. P. Krakowczyk, *Kalendarium życia Sługi Bożego ks. Stanisława Szulmińskiego*, w: *Szulmiński. Miłość potężniejsza niż śmierć*, red. M. Mejzner, P. Krakowczyk, Poznań 2021, s. 21.

¹⁵ Por. P. Krakowczyk, *Sługa Boży ks. Stanisław Szulmiński jako duchowy syn św. Wincentego Pallottiego*, w: *Szulmiński. Miłość potężniejsza niż śmierć*, red. M. Mejzner, P. Krakowczyk, Poznań 2021, s. 110–111.

koło Nakła¹⁶. W tym samym czasie w pobliskich Potulicach Sługa Boży ks. Ignacy Posadzy tworzył pierwszy dom chrystusowców i prosił pallotynów o pomoc. Ksiądz Szulmiński przez kolejne trzy lata na rowerze dojeżdżał do Potulic (ok. 13 km w jedną stronę), aby słuchać spowiedzi nowicjuszy, głosić konferencje ascetyczne i rekolekcje¹⁷.

W 1935 roku seminarium pallotyńskie zostało przeniesione do podwarszawskiego Ołtarzewa. Dlatego też i ks. Szulmiński przeprowadził się do Warszawy i jako profesor przyjeżdżał z wykładami do tej placówki. Funkcję wykładowcy wypełniał aż do wybuchu II wojny światowej. Przez dwa lata pracował też na stanowisku redaktora pallotyńskiego wydawnictwa, mieszczącego się przy Krakowskim Przedmieściu 71 w Warszawie¹⁸.

3. APOSTOLAT POJEDNANIA

W okresie przed II wojną światową powstało życiowe dzieło ks. Szulmińskiego. Już w Lublinie czynnie angażował się on w działalność Koła Badań Naukowych nad Kościołami wschodnimi¹⁹. Podobne koła ekumeniczne założył również w Sucharach i Ołtarzewie²⁰. W 1937 roku zrodziła się idea zjednoczenia tych niewielkich wspólnot w jedno Stowarzyszenie pod nazwą Apostolat Pojednania. Oficjalną datą powołania do istnienia tego dzieła jest 30–31 grudnia 1937 roku, kiedy to w Laskach, w domu rekolekcyjnym ks. Kornilowicza, ks. Szulmiński zorganizował I Zjazd Apostolatu Pojednania²¹.

Do apostolatu należeli: bł. Elżbieta Czacka i siedemnaście innych siostr z założonego przez nią zgromadzenia²², bł. Józef Jankowski i innych dwudziestu ośmiu pallotynów, Sługa Boży Ignacy Posadzy, ks. prof. Piotr Kremer z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego i wiele innych wybitnych osobistości²³. Pierwszym prezesem stowarzyszenia został ks. Szulmiński, a sekretarzem pan Antoni Marylski, związany z ośrodkiem w Laskach.

Apostolat, jak podają źródła, liczył ponad stu członków zorganizowanych w małych, kilkuosobowych kołach w różnych częściach Polski. Głównym celem działalności apostolatu było samowychowanie członków poprzez kształtowanie w sobie ducha

¹⁶ Zob. P. Krakowczyk, *Bohater w sutannie*, s. 345.

¹⁷ Zob. F. Berlik, *Historia Towarzystwa Chrystusowego dla Wychodźców 1932–1939*, Poznań 1987, s. 106–107.

¹⁸ Wydawnictwo diecezjalne w Warszawie założył bł. Ignacy Kłopotowski (1866–1931) w roku 1908. Zob. P. Krakowczyk, *Bohater w sutannie*, s. 349–350.

¹⁹ Zob. S. Pawłowski, *Ekumeniczna działalność Sługi Bożego ks. Stanisława Szulmińskiego*, w: *Szulmiński. Miłość potężniejsza niż śmierć*, red. M. Mejzner, P. Krakowczyk, Poznań 2021, s. 156.

²⁰ Por. W. Juszczyk, *Ekumeniczny rys duchowości chrześcijańskiej w życiu, działaniu i pismach ks. Stanisława Szulmińskiego*, s. 53–56.

²¹ Zob. S. Pawłowski, *Ekumeniczna działalność*, s. 162–163.

²² Por. P. Krakowczyk, *Nowa błogosławiona w Zjednoczeniu Apostolstwa Katolickiego*, „Apostoł Miłosierdzia Bożego” 1(113)2022, s. 29.

²³ Por. P. Krakowczyk, *Bohater w sutannie*, s. 350.

jedności. Ksiądz Szulmiński rozumiał jedność chrześcijan jako proces pojednania, który zaczyna się w sercu każdego wierzącego. Bardziej jako ekumenizm oddolny i duchowy niż odgórny i doktrynalny. Pojednanie rozumiał jako drogę do jedności i pokoju, co wydaje się również dziś bardzo aktualne²⁴.

Ksiądz Szulmiński podejmował też pracę naukową. Prowadził badania wśród Łemków. Niemal ukończona, obszerna jego praca nie przetrwała jednak zawieruchy wojennej²⁵. Wybuch II wojny światowej pokrzyżował również plany dalszego rozwoju Apostolatu Pojednania.

4. DROGA MĘCZEŃSTWA

We wrześniu 1939 roku ks. Szulmiński został mianowany na urząd proboszcza i wyruszył do Okopów Świętej Trójcy, na pograniczu polsko-rumuńsko-radzieckim. Do celu swojej podróży jednak nie dotarł. Został aresztowany przez sowieckie NKWD w Nowogródku 24 października 1939 roku. W chwili zatrzymania był ubrany w sutannę, miał przy sobie krzyżyk i brewiarz. Jego przynależność do stanu duchownego nie budziła wątpliwości²⁶. Proces ks. Szulmińskiego trwał ponad rok. Skazano go na pięć lat pracy w łagrze Uchta pod kołem podbiegunowym. Powodem skazania była przynależność, jak czytamy w uzasadnieniu wyroku, „do kontrrewolucyjnej organizacji religijnej «Stowarzyszenia Pallotyńów»”²⁷.

Wraz z transportem więźniów ks. Szulmiński wyruszył koleją (w bydłych wagonach) w grudniu 1940 roku z Nowogródka przez Mińsk, Moskwę do Kotlasu. Z Kotlasu do Ust-Wymu barką w górę rzeki Wyczegda. Następnie ok. 250 km przebył pieszo, w śniegu i mrozie, do miasteczka Uchta, przy którym wyrastały kolejne łagry²⁸. Więźniowie zajmowali się wyrębem lasu, wydobyciem ropy²⁹, budową miasta i jego infrastruktury, w tym lotniska³⁰.

Z czasu pobytu ks. Szulmińskiego w Uchcie zachowało się piękne świadectwo Abrahama Zaka, Żyda polskiego pochodzenia, znanego poety i pisarza. Zak nazywa Szulmińskiego „przyjacielem wszystkich” i „krystalicznie czystym człowiekiem”³¹. Założyciel Apostolatu Pojednania swój pobyt w obozie uznał za łaskę Bożą oraz

²⁴ Szerzej o Apostolacie Pojednania pisze: H. Popiel, *Apostoł ekumenizmu. Ks. Stanisław Szulmiński SAC (1894–1941)*, „Roczniki Pallotyńskie” 8(1967), s. 93–119; zob. też: H. Popiel, *Ks. Stanisław Szulmiński SAC apostoł ekumenizmu (1894–1941)*, mps, Warszawa–Ottarzew 1970.

²⁵ Zob. S. Pawłowski, *Ekumeniczna działalność*, s. 161.

²⁶ P. Krakowczyk, *Teczka Szulmińskiego. Prześladowanie i męczeństwo Sługi Bożego ks. Stanisława Szulmińskiego w świetle dokumentów archiwalnych*, w: *Szulmiński. Miłość potężniejsza niż śmierć*, red. M. Mejzner, P. Krakowczyk, Poznań 2021, s. 192–197.

²⁷ *Akt oskarżenia*, APOP SzS-N24; zob. P. Krakowczyk, *Teczka Szulmińskiego*, s. 207.

²⁸ Por. P. Krakowczyk, *Teczka Szulmińskiego*, s. 211–215.

²⁹ Zob. P. Krakowczyk, *Bohater w sutannie*, s. 364.

³⁰ Zob. tamże, s. 366.

³¹ P. Krakowczyk, *Sługa Boży ks. Stanisław Szulmiński oczami Abrahama Zaka, Żyda polskiego pochodzenia, współwięźnia łagru w Uchcie*, w: *Szulmiński. Miłość potężniejsza niż śmierć*, red. M. Mejzner, P. Krakowczyk, Poznań 2021, s. 241.

okazję do ekspiacji za grzechy ludzkości, a szczególnie za nawrócenie Rosji. Zresztą ten duch ekspiacji towarzyszył Szulmińskiemu od lat młodości³².

5. POSTAWA BOHATERSKA

Przyszły Sługa Boży podczas pobytu w łagrze nie zaniechał pracy duszpasterskiej. W konspiracji spowiadał, katechizował i pocieszał³³. Najprawdopodobniej na czarnym obozowym chlebie i na soku zrobionym z rodzynek odprawiał Msze Święte. Animował również modlitwę wśród współwięźniów³⁴. A kiedy przyszła informacja o amnestii obywateli polskich, rozpoczął akcję informacyjną, a później, narażając własne zdrowie i życie, podjął się negocjacji z władzami obozowymi, które nie chciały wydać legitymacji uprawniających amnestionowanych do opuszczenia łagru.

Prokurator Instytutu Pamięci Narodowej w Szczecinie nazwał działania ks. Szulmińskiego postawą bohaterską³⁵. Narażając własne życie, domagał się bowiem wolności dla innych. W istocie gdy ponad 1500 polskich obywateli 28 listopada 1941 roku opuszczało Uchtę, ks. Szulmińskiego wśród nich nie było. Zmarł w nocy z 27 na 28 listopada³⁶, a wiadomość o jego śmierci nappełniła smutkiem wszystkich, którzy go znali³⁷. Wśród współwięźniów rozeszła się wieść o nienaturalnych powodach jego śmierci. Być może w nocy został pobity i zmarł na skutek poniesionych obrażeń. Oficjalnie przyczyną śmierci była niewydolność układu krążenia.

6. PROCES BEATYFIKACYJNY

Poświęta świętości towarzyszyła ks. Szulmińskiemu od lat młodości przez całe życie. Po śmierci jego wstawiennictwu przypisywano wiele łask, np. Franciszek Wilk zaświadczył, że okoliczności odzyskania przez niego wolności były nadprzyrodzone. W roku 1947 na pierwszej powojennej Kapitułce Generalnej Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego (pallotni) podjęto uchwałę o rozpoczęciu przygotowań do otwarcia procesu beatyfikacyjnego pomordowanych wskutek niemieckiego i sowieckiego totalitaryzmu. Najpoważniejszym kandydatem na ołtarze był ks. Szulmiński.

Niestety, okres komunizmu w Polsce uniemożliwił rozpoczęcie procesu w latach osiemdziesiątych minionego wieku. Dopiero upadek Związku Radzieckiego i możliwość kwerendy w archiwach państwowych pozwoliły pozyskać nowe dokumenty, co zaowocowało rozpoczęciem w 2003 roku procesu w ramach grupy 17 osób kwalifikowanych wstępnie jako męczennicy w ZSRR w XX wieku.

³² *Zapiski duchowe* ks. Stanisława Szulmińskiego ujawniają, że już od lat młodości podejmował posty o chlebie i wodzie w okresie przygotowania paschalnego oraz że wszystkie umartwienia, modlitwy i odpusty ofiarował za nawrócenie Rosji i za ukochane Podole (zob. S. Szulmiński, *Zapiski duchowe*, APOP, SzS-P57, SzS-P58, SzS-P60).

³³ Por. P. Krakowczyk, *Sługa Boży*, s. 237.

³⁴ Zob. P. Krakowczyk, *Bohater w sutannie*, s. 366–367.

³⁵ Zob. M. Rabiega, *List do ks. Przemysława Krakowczyka*, Szczecin 11.10.2021, APOP.

³⁶ Zob. P. Krakowczyk, *Bohater w sutannie*, s. 368–369.

³⁷ P. Krakowczyk, *Bohater w sutannie*, s. 368–369.

W roku 2018 ks. Stanisław Szulmiński jako Sługa Boży został wyłączony z tej grupy, a 12 października tego samego roku, po uzyskaniu odpowiednich zezwoleń, proces wznowiono w diecezji warszawsko-praskiej. W dniu 21 stycznia 2023 roku bp Romuald Kamiński podjął decyzję o zakończeniu prac trybunału diecezjalnego i przekazaniu akt sprawy ks. Szulmińskiego do Dykasterii ds. Kanonizacyjnych.

ZAKOŃCZENIE

Postać ks. Stanisława Szulmińskiego oraz jego życie są mało znane w Kościele w Polsce. Tymczasem analiza dokumentów oraz opracowań z nim związanych pozwala nam widzieć go jako gorliwego duszpasterza, wykładowcę, ojca duchownego, ekumenistę i apostoła pojednania. Można śmiało stwierdzić, że jego postawa i działania w tych obszarach w jakiejś mierze wyprzedziły to, co wprowadził na tym gruncie w życie Kościoła dopiero Sobór Watykański II. Ksiądz Szulmiński jest więc osobą ważną, zwłaszcza dla środowiska polskich pallotynów, ale też księży diecezjalnych. Przykład jego życia może być inspiracją dla działań ekumenistów. Uczy bowiem burzenia murów niezgody, a jednocześnie budowania mostów pokoju i pojednania. Uczy też, że pokój jest dobrem kruchym, a jego budowanie i umacnianie zaczyna się w sercu człowieka.

SŁUGA BOŻY KS. STANISŁAW SZULMIŃSKI SAC: DUSZPASTERZ, WYCHOWAWCA, WYKŁADOWCA, EKUMENISTA

STRESZCZENIE

Prezentowany artykuł przybliża osobę i życie Sługi Bożego ks. Stanisława Szulmińskiego (1894–1941), pallotylna. Jest on postacią mało znaną w Kościele w Polsce. Jego życie i bohaterstwa postawa w sowieckim łagrze Uchta zasługują na przypomnienie zwłaszcza nowym pokoleniom księży. Od młodości ks. Szulmiński był uważany za człowieka świętego. Całe swoje kapłańskie życie poświęcił pracy z młodzieżą jako wychowawca, nauczyciel i ojciec duchowny. Jego ogromnym pragnieniem były działania na rzecz jedności chrześcijan (ekumenizm). W tym celu założył 1937 roku Apostolat Pojednania. Do członków tego stowarzyszenia należeli m.in. bł. Elżbieta Czacka, bł. Józef Jankowski, Sługa Boży Ignacy Posadzy. W dzieło było zaangażowanych niemal sto osób w niedużych, kilkuosobowych kołach w różnych częściach Polski. Głównym celem działalności apostolatu było samowychowanie poprzez kształtowanie w sobie ducha jedności. Ksiądz Szulmiński rozumiał jedność chrześcijan jako proces pojednania, który zaczyna się w sercu każdego wierzącego. W tym duchu oraz w akcie miłości, ratując mieszkańców dawnych Kresów Wschodnich Rzeczypospolitej (zesłanych do łagru w Uchcie), poniósł śmierć (prawdopodobnie męczeńską) w 1941 roku, złożony swoje życie w ofierze. Towarzyszyła mu intencja uproszenia wolności i zbawienia, a zwłaszcza błaganie o nawrócenie bolszewickiej Rosji i wolność religijną dla chrześcijan mieszkających w tym kraju.

**SERVANT OF GOD REV. STANISŁAW SZULMIŃSKI SAC:
PASTOR, EDUCATOR, LECTURER, ECUMENIST**

SUMMARY

This article presents the person and life of the Servant of God Fr Stanislaus Szulmiński (1894–1941), a Pallottine. He is a figure little known in the Church in Poland. His life and heroic attitude in the Soviet gulag Uchta deserve to be reminded especially to the new generations of priests. From his youth, Fr Szulmiński was regarded as a holy man. He devoted his entire priestly life to working with young people, as an educator, teacher and spiritual father. His great desire was to work for Christian unity (ecumenism). To this end, he founded the Apostolate of Reconciliation in 1937. Members of this association included Blessed Elizabeth Czacka, Blessed Joseph Jankowski and the Servant of God Ignacy Posadzy. Almost 100 people were involved in this work, in small circles of a few people in various parts of Poland. The main aim of the Apostolate's activities was self-education through the formation of a spirit of unity. Father Szulmiński understood Christian unity as a process of reconciliation that begins in the heart of every believer. In this spirit and as an act of love to save the inhabitants of the former eastern borderlands of the Republic (who were sent to the gulag in Uchta), he probably suffered martyrdom in 1941, sacrificing his life. He was accompanied by an intention to ask for freedom and salvation, and in particular to ask for the conversion of Bolshevik Russia and religious freedom for the Christians living in that country.

**DIENER GOTTES KAP. STANISŁAW SZULMIŃSKI SAC:
SEELSORGER, ERZIEHER, LEHRER, ÖKUMENIKER**

ZUSAMMENFASSUNG

Dieser Artikel stellt die Person und das Leben des Dieners Gottes Pater Stanislaus Szulmiński (1894–1941), eines Pallottiners, vor. Er ist eine in der polnischen Kirche wenig bekannte Persönlichkeit. Sein Leben und seine heldenhafte Haltung im sowjetischen Gulag Uchta verdienen es, besonders den neuen Priestergenerationen in Erinnerung gerufen zu werden. Von seiner Jugend an galt Pater Szulmiński als heiliger Mann. Er widmete sein ganzes priesterliches Leben der Arbeit mit jungen Menschen, als Erzieher, Lehrer und geistlicher Vater. Sein großer Wunsch war es, sich für die Einheit der Christen (Ökumene) einzusetzen. Zu diesem Zweck gründete er im Jahr 1937 das Apostolat der Versöhnung. Zu den Mitgliedern dieser Vereinigung gehörten die selige Elisabeth Czacka, der selige Josef Jankowski und der Diener Gottes Ignacy Posadzy. Fast 100 Personen waren an dieser Arbeit beteiligt, in kleinen Kreisen von wenigen Personen in verschiedenen Teilen Polens. Das Hauptziel der Aktivitäten des Apostolats war die Selbsterziehung durch die Bildung eines Geistes der Einheit. Pater Szulmiński verstand die christliche Einheit als einen Prozess der Versöhnung, der im Herzen eines jeden Gläubigen beginnt. In diesem Sinne und als Akt der Liebe zur Rettung der Bewohner der ehemaligen östlichen Grenzgebiete der Republik (die ins Gulag in Uchta geschickt wurden) erlitt er wahrscheinlich 1941 den Märtyrertod und opferte sein Leben. Er wurde von der Absicht begleitet, um Freiheit und Erlösung zu bitten, insbesondere um die

Bekehrung des bolschewistischen Russlands und um die Religionsfreiheit für die in diesem Land lebenden Christen.

BIBLIOGRAFIA

- Berlik F., *Historia Towarzystwa Chrystusowego dla Wychodźców 1932–1939*, Poznań 1987.
- Dziedziak B., *Wspomnienie z lat Seminarium Duchownego w Tarnowie dotyczące ś.p. ks. Stanisława Szulmińskiego*, Ujanowice 25.01.1966 (mps), APOP SzS-S22.
- Gliński T., Forycki R., *Apostoł pojednania. Ks. Stanisław Szulmiński (1894–1941)*, Warszawa 1988.
- Gomułczak F., *Ksiądz Stanisław Szulmiński na tle historycznym pierwszej połowy XX wieku*, w: *Szulmiński. Miłość potężniejsza niż śmierć*, red. M. Mejzner, P. Krakowczyk, Poznań 2021, s. 29–66.
- Juszczuk W., *Ekumeniczny rys duchowości chrześcijańskiej w życiu, działaniu i pismach ks. Stanisława Szulmińskiego* (rozprawa doktorska), Lublin 2004.
- Kalbarczyk S., *Wykaz obozów sowieckich miejsc przymusowej pracy obywateli polskich w latach 1939–1943*, cz. I, Warszawa 1993.
- Krakowczyk P., *Bohater w sutannie. Ksiądz Stanisław Szulmiński (1894–1941)*, „Opinia Nurtu Narodowościowego” nr 39(137)2022, s. 320–373.
- Krakowczyk P., *Nowa błogosławiona w Zjednoczeniu Apostolstwa Katolickiego*, „Apostoł Miłosierdzia Bożego” 1(113)2022, s. 29.
- Krakowczyk P., *Sługa Boży ks. Stanisław Szulmiński oczami Abrahama Zaka, Żyda polskiego pochodzenia, współwięźnia lagru w Uchcie*, w: *Szulmiński. Miłość potężniejsza niż śmierć*, red. M. Mejzner, P. Krakowczyk, Poznań 2021, s. 231–243.
- Krakowczyk P., *Teczka Szulmińskiego. Prześladowanie i męczeństwo Sługi Bożego ks. Stanisława Szulmińskiego światło dokumentów archiwalnych*, w: *Szulmiński. Miłość potężniejsza niż śmierć*, red. M. Mejzner, P. Krakowczyk, Poznań 2021, s. 189–229.
- Mańkowski P., *Pamiętniki*, Warszawa 2002.
- Pawłowski S., *Ekumeniczna działalność Sługi Bożego ks. Stanisława Szulmińskiego*, w: *Szulmiński. Miłość potężniejsza niż śmierć*, red. M. Mejzner, P. Krakowczyk, Poznań 2021, s. 145–171.
- Popiel H., *Apostoł ekumenizmu. Ks. Stanisław Szulmiński SAC (1894–1941)*, „Roczniki Pałotyńskie” 8(1967), s. 93–119.
- Popiel H., *Ks. Stanisław Szulmiński SAC apostoł ekumenizmu (1894–1941)*, mps, Warszawa–Ołtarzew 1970.
- Schematismus Universi Venerabilis Cleri Saecularis et Regularis Dioeceseos, AD 1920*, w: *Zbiory biblioteki cyfrowej KUL* [on-line], <https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16801/edition/15537/content> (dostęp 30.05.2021).
- Stabińska J., *Za Chrystusem Apostołem. Ksiądz Stanisław Szulmiński SAC (1894–1941)*, Ząbki 1994¹, 2004².
- Sznarbachowski F., *Początek i dzieje rzymsko-katolickiej Diecezji Łucko-Żytomierskiej obecnie Łuckiej*, w *zarysie*, Warszawa 1926.
- Szulmiński J., *Wspomnienie o bracie moim Stanisławie Szulmińskim*, APOP SzS-S125.
- Szulmiński S., *Zapiski duchowe*, APOP, SzS-P57, SzS-P58, SzS-P60.

Wspomnienia Sybiraków, t. 3, red. J. Przewłocki, Warszawa 1990.

Zavalnyuk O., *Znaczenie rodziny Szulmińskich na Podolu*, w: *Szulmiński. Miłość potężniejsza niż śmierć*, red. M. Mejzner, P. Krakowczyk, Poznań 2021, s. 67–100.